

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗВЕДЕННЯ ЧОРНО-РЯБОЇ ХУДОБИ ПО ЛІНІЯХ

В. М. МАКАРОВ,

кандидат сільськогосподарських наук

М. С. ПЕЛЕХАТИЙ,

аспірант

**Науково-дослідний ордену Трудового Червоного Прапора
інститут тваринництва Лісостепу і Полісся УРСР**

У племінному тваринництві розведення по лініях є одним з ефективних методів швидкого поліпшення як окремих стад, так і порід в цілому. Кожна заводська порода являє собою складну структуру, яка включає заводські типи, лінії та родини.

Чорно-ряба порода на Україні знаходиться в процесі формування. У попередні роки в зв'язку з недостатністю племінної бази для поліпшення цієї худоби бугаїв завозили з Вологодської, Московської, Ленінградської та Омської областей і Естонської РСР. Тепер у парувальній мережі широко використовують імпортні голландські бугаї та їх потомство.

Різноманітність порід, відріддя та груп чорно-рябої худоби, які брали участь у формуванні чорно-рябої худоби в господарствах УРСР, привела до використання великої кількості генеалогічних ліній цієї худоби. Тим часом власних заводських ліній у масиві чорно-рябої худоби в республіці поки що немає. Це в деякій мірі стримує більш широке розповсюдження чорно-рябої худоби і утруднює успішне ведення поглибленої племінної роботи по її дальшому поліпшенню.

У зв'язку з цим ми вивчали і провадили оцінку найбільш поширених у лісостеповій зоні генеалогічних ліній та споріднених груп чорно-рябої худоби, щоб з'ясувати можливості використання кращих бугаїв цих груп для виведення нових заводських ліній.

Ми вивчили генеалогію 215 бугаїв-плідників, які належать станціям штучного осіменіння та племінним господарствам, в яких найбільш широко використовують тварин, завезених з Голландії, та їх потомство (табл. 1). Інтенсивне використання голландських бугаїв пояснюється перш за все прагненням зоотехніків-селекціонерів підвищити жирномолочність місцевої чорно-рябої худоби.

Родоначальником усіх цих ліній є бугай Адема 197 22231, якого по праву вважають також родоначальником усієї сучасної фрісландської чорно-рябої худоби. Одним з відомих нащадків цього бугая був його внук Аннас Адема 30587, який оцінений за якістю потомства: у 5-річ-

Таблиця 1. Генезологічна структура бугаїв-плідників, які використовуються на станціях штучного осіменіння і в племінних господарствах УРСР (1967 р.)

Лінії і споріднені групи бугаїв	Області					Всього по зоні	
	Житомирська	Київська	Полтавська	Харківська	Хмельницька	голів	%
Аннаса Адема 30587	14	26	2	13	36	91	42,3
Хільтєса Адема А 37910	1	2	—	7	12	22	10,3
Рудольфа Яна 34558	—	4	—	4	2	10	4,7
Рутєса Едуарда 31646	—	1	—	3	1	5	2,3
Роттерда Пауля 36493	1	3	—	—	1	5	2,3
Нєро 4903	—	2	—	1	4	7	3,3
Ліндберга 2363	—	1	—	—	11	12	5,6
П'ярта 2505	1	—	—	—	10	11	5,1
Султана ХГ-5	—	—	—	4	—	4	1,9
Сейкала 935	—	3	—	2	7	12	5,6
Дзвінка 141	—	—	—	—	5	5	2,3
Фонтана 220	—	—	—	—	4	4	1,9
Шаха	—	—	—	—	3	3	1,4
Маєра 79249	—	—	—	—	2	2	0,9
Хєроса 4394	—	1	—	—	1	2	0,9
Рікуса 25415	—	1	—	—	2	3	1,4
Адема 22231	—	—	—	—	4	4	1,9
Інші	—	2	2	1	8	13	5,9
Разом	17	46	4	35	113	215	100,0

ному віді його 155 дочок дали по 6012 кг молока жирністю 4,26%. Найвідоміші його сини — Діамант 33251, Хаубойс Адема 40849, Фрізо Воутєр 44116 і Хаубойс Аннас Адема 44162. Більшість бугаїв з лінії Аннас Адема 30587, які використовуються на Україні, — сини і внуки зазначених тварин, питома вага яких досягає тепер 42,3%. За походженням ці тварини є найбільш цінними. Середній удій їх матерів становить 5327 кг молока жирністю 4,09%, а матерів батьків — відповідно 6561 кг і 4,32%.

У племзаводі «Кожанський», племрадгоспі «Кутузівка» і на держплемстанціях «Тєрезино» та «Українка» широко використовуються сини і внуки бугая Хаубойс Аннаса Адема 44162. До них належать бугаї Герке КЧП-73, Горн ХЧП-32, Ділле Готфрід КГ-56 і Вєттерман ХГ-24.

Бугай Хаубойс Аннас Адема 44162 був плідником високого класу; його дочки (335 голів) по IV лактації дали по 5336 кг молока жирністю 4,32%, або на 0,24% більше, ніж у матерів.

Із потомства Діаманта 33251 найкращі плідники Рікс Діамант КГ-58, Вадьтєс Діамант КГ-59, Принц Роланд ХГ-23 і Пієтьєс Діамант 1890. Перші два використовуються на Центральній дослідній станції штучного осіменіння, бугай Пієтьєс Діамант 1890 — на Харківській обласній держплемстанції.

Другою за чисельністю і поширенням серед ліній голландсько-фризької худоби на Україні є лінія Хільтєса Адема 37910. Вона поширена в основному через завезеного в Естонію бугая Едісона 801 (внука родоначальника) і через синів родоначальника — бугаїв Адема 433 42154 та Адема 441 42874.

Одночасно з бугаями у господарства республіки завезено з Голландії невеликі групи нетелей і телиць; це дало змогу провести оцінку ліній. Переважна більшість імпортних нетелей і телиць (тепер вже корів) належать до лінії Аннаса Адема 30587; менше тварин з ліній Хільтєса Адема А 37910, Рутєса Едуарда 31646, Рудольфа Яна 34558 і Роттерда Пауля 36498.

Вивчення і оцінка цих ліній свідчать, що найвищу молочну продуктивність мають корови племрадгоспу «Кутузівка», де удій досяг 5010 кг молока жирністю 4,18%.

У таблицях 2 і 3 наведені результати оцінки голландсько-фризьких ліній в умовах племінних господарств України. Характерною особливістю тварин цих ліній є високий вміст жиру в молоці (3,9—4,1%). Відносно низькі показники цієї ознаки у племзаводі «Кожанський» порівняно з іншими господарствами пояснюються типом годівлі худоби (жом).

За молочною продуктивністю і виходом молочного жиру за першу лактацію в умовах племрадгоспу «Кутузівка» кращими були тварини лінії Аннаса Адема 30587. Серед корів з III отеленням найкращі показники у тварин лінії Рутєса Едуарда 31646. Корови лінії Аннаса Адема 30587 і Рутєса Едуарда 31646 за молочністю і виходом молочного жиру перевищували тварин інших ліній також і в племзаводі «Кожанський». У племрадгоспі «Білоцерківський» серед оцінених ліній особливої різниці по удою не виявлено. За жирномолочністю можна виділити первісток з лінії Аннаса Адема 37910 і Рутєса Едуарда 31646.

За наявністю маточного поголів'я і бугаїв-плідників у господарствах-репродукторах голландської худоби для внутрілінійного розведення та вицнення ліній можуть бути прийняті лише дві — Аннаса Адема 30587 і Хільтєса Адема 37910. Тварини цих ліній в умовах лісостепової зони України показують найкращі результати молочної продуктивності, особливо жирномолочності.

Проте ці лінії, хоч і носитимуть поки що голландські назви, за своїми племінними і продуктивними якостями будуть набагато відрізнятися від тих же голландських ліній, які розводяться на їх батьківщині.

Пристаюючи до умов наших господарств (годівля та утримання, різні методи відбору і підбору), тварини завезених ліній зазнають певного впливу і набувають при цьому нових якостей. У зв'язку з цим вони можуть бути основою для створення нових вітчизняних ліній, найбільш високопродуктивних у даних умовах.

Бугаї естонської лінії, які раніше набули на Україні широкого поширення, втрачають своє переважне значення. Проте їх питома вага у загальному поголів'ї бугаїв окремих областей ще значна (близько 15%). Більшість з цих плідників використовується у господарствах

Таблиця 2. Продуктивність корів лінії Аннаса Адема 30587 у племінних господарствах УРСР

Господарство	Лактація	Кількість корів	Середній удій, кг	Жирність молока, %
Племрадгосп «Кутузівка»	I	33	3812	3,90
	II	25	4435	4,11
	III	20	4735	4,12
Племзавод «Кожанський»	Краща	20	5292	4,12
	I	20	2539	3,65
	II	20	3128	3,82
	III	19	4220	3,79
Дослідне господарство «Українка»	Краща	17	4615	3,89
	I	30	3694	3,92
Радгосп «Білоцерківський»	I	49	3319	3,78

Хмельницької області. Вони в основному належать до трьох ліній — Ліндберга 2363, П'ярта 2505 і Неро 4903.

Найбільшого поширення в УРСР набула лінія Ліндберга через його сина Лінаса 4798 і внука Кахура 4036, які виділені в Естонії в окремі заводські лінії.

Таблиця 3. Продуктивність імпортованих корів голландської чорно-рябої худоби по лініях

Лінія, споріднена група	Господарство	Лактація	Кількість корів	Середній удій, кг	Жирність молока, %
Рутьеса Едуарда 31646	Племрадгосп «Кутузівка»	1	9	3374	3,95
		2	8	4086	4,00
		3	4	5090	4,13
Рудольфа Яна 34558	Племрадгосп «Кутузівка»	Краща	6	5497	4,14
		1	6	3266	3,92
		2	6	4437	4,19
		3	4	4994	4,15
Рутьеса Едуарда 31646	Племзавод «Кожанський»	1	7	2417	3,65
		2	7	3645	3,81
		3	6	4098	3,94
		Краща	6	4593	4,03
Хільтеса Адема 37910	Племзавод «Кожанський»	1	5	2447	3,57
		2	5	3183	3,83
		3	5	4095	3,83
Хільтеса Адема 37910	Дослідне господарство «Українка»	Краща	4	4396	3,92
		1	10	3781	3,99
Хільтеса Адема 37910	Радгосп «Білоцерківський»	1	9	3124	3,78

Лінія П'ярта 2505 поширена у Хмельницькій області через бугая Нектара 611. У Київській області з цієї лінії інтенсивно використовували бугая Поті 818. З інших ліній естонської чорно-рябої худоби знач-

по понирені тварини лінії Хероса 4394. В свій час (до завезення плідників голландської чорно-рябої породи) бугаї естонських ліній помітно поліпили чорно-рябу худобу Київської та Хмельницької областей.

Особливої уваги заслуговує нова споріднена група бугая Султана ХГ-5, виведена у дослідному господарстві «Українка». Від цього плідника вирощені цінні тварини: бугай Север 868 і корови Белка 865 (1—3417—4,30) та Манола 892 (5—4745—4,13). Дочки Султана ХГ-5 перевершували своїх матерів за жирномолочністю на 0,4—0,5%.

Окремі дочки бугая Севера 868 дають молоко жирністю 4,4% і більше: Вишня 2166 (3—4335—4,40), Синичка 1915 (2—3440—4,43), Сахара 2050 (3—5440—4,50), Скала 1915 (3—4674—4,85).

Як продовжувачі спорідненої групи Султана ХГ-5 у дослідному господарстві «Українка» відібрані бугаї Знойний ХГМ-5, Муслін 2458 і Занос 3154. Основне завдання при виведенні ліній Султана ХГ-5 — зберегти й розвинути далі цінні ознаки, зокрема жирномолочність. З метою закріплення цих ознак родоначальника передбачено використати помірний інбридинг (III—IV, IV—IV на Султана ХГ-5).

Вивчення бугаїв-плідників і оцінка їх за якістю потомства свідчать, що у наших племінних господарствах є високоцінні бугаї; деяких можна використати для виведення нових ліній; це бугаї Веттерман ХГ-24, Принц Роланд ХГ-23 і Клас КГ-40. У дослідному господарстві «Українка» від бугая Веттермана ХГ-24 вирощені дочки, від яких по I лактації надано по 3834 кг молока жирністю 3,82%. Дочки Веттермана ХГ-24 за планом племінного підбору прикріплені до бугая Пієтьєса Діаманта 1890 з допущенням інбридингу в ступені IV, V—IV на родоначальника лінії бугая Аннаса Адема 30587. Таким шляхом створюється основа для виведення нової заводської лінії Веттермана ХГ-24. На наступному етапі роботи одержані зазначеним шляхом корови будуть осіменятися сім'ям синів Веттермана ХГ-24 — для одержання приплоду й вирощування бугаїв (продовжувачів лінії).

У племгоспі «Кутузівка» використовується голландський бугай Принц Роланд ХГ-23, більше 20 синів якого придбані станціями штучного осіменіння і племінними господарствами України. Від Принца Роланда ХГ-23 і завезених з Голландії корів у стаді племгоспу вирощені цінні тварини (одинадцять закінчили першу лактацію), які в умовах цього господарства за молочною продуктивністю не поступаються перед своїми матерями (імпортними). Середній удій дочок Принца Роланда ХГ-23 по I лактації становив 3555 кг молока жирністю 3,95%; за вмістом жиру в молоці дочки перевищують матерів на 0,1%. Якщо порівняти з ровесницями, то різниця по удою досягає 545 кг (18,1%), жиру — 0,1% і по виходу молочного жиру — 24,4 кг (21%).

У Кожанському племзаводі інтенсивно використовувався імпортний бугай Клас КГ-40 (мати 7—5914—4,41), син відомого голландського плідника Доуве 41204. Клас КГ-40 оцінений за великою кількістю дочок і виявився поліпшувачем як по удою, так і по вмісту жиру в молоці (табл. 4).

Таблиця 4. Результати оцінки бугая Класа КГ-40 за показниками продуктивності дочок порівняно з ровесницями (племзавод «Кожанський»)

Лактація	Продуктивність дочок ($M \pm t$)				Різниця (\pm) порівняно з ровесницями		
	кількість тварин	удій, кг	жирність молока, %	молочний жир, кг	по удою, кг	по жирності молока, %	по молочному жиру, кг
I	94	3225 \pm 63	3,52 \pm 0,02	113,3 \pm 2,2	+220	+0,02	+ 7,8
II	50	3933 \pm 131	3,59 \pm 0,03	141,9 \pm 5,3	+444	+0,05	+18,4
III	8	4498 \pm 525	3,68 \pm 0,10	165,8 \pm 18,5	+678	+0,06	+27,8

Тепер у Київській області використовують шість синів Класа КГ-40; у племзаводі «Кожанський» — два його сини Капітал 2637 (4—300—5390—4,76—256,7) і Камін 4009 (2—263—3027—4,5; 4—300—3897—3,96).

Таким чином, перший етап роботи по створенню ліній Веттермана ХГ-24, Принца Роланда ХГ-23 і Класа КГ-40 здійснений успішно; умовні родоначальники майбутніх ліній оцінені за якістю потомства, і вони виявилися дуже цінними плідниками. Тепер необхідно розмножити потомство родоначальників і створити споріднені групи цих тварин, тобто одержати достатньо поголів'я для дальшого відбору.